

scherpe vraag van Esterhazy's verdediger, mr. Tézenas, moest verklaren dat hij slechts een overtuiging bezat. De beweging schijnt den senator boven het hoofd gewassen te zijn; hij heeft den bal te vroeg aan het rollen gebracht. De Senaat heeft hem niet als vice-president herkozen, uit angst dat men dat lichaam van partij kiezen zou verdenken, deels misschien ook, omdat hij den te weinig berekenenden moed van zijn medelid afkeurde. En ziedaar dezen beklagenswaardigen man nagenoeg van het tooneel verdwenen. In de zaak Dreyfus speelt hij geen rol meer; anderen hebben zijn taak overgenomen en misschien beklagt hij zich daarover niet.

Na hem kwamen de overste Picquart, de geheimzinnige getuige, dien men eindelijk uit Tunis had ontboden en die de ziel van de pogingen om Dreyfus' onschuld aan den dag te brengen, geweest schijnt te zijn. Dadelijk werden de deuren gesloten. De waarheid zal gaan spreken, snel de deuren toe! schreef het blad van Clémenceau met bitteren spot. Achter die gesloten deuren schijnt de hoofdofficier, tegen wien de geheele akte van beschuldiging feitelijk gericht was, het zwaar te verantwoorden gehad te hebben. Weinig lekte daarvan uit, maar kort na het proces werd de overste Picquart in een vesting opgesloten, waar men hem eerst uit zal halen om hem voor een raad van tucht te laten verschijnen.

Esterhazy werd vrijgesproken. Het is niet tegen te spreken, dat toen de drie deskundigen (wier rapport geheim gebleven is) eenstemmig hadden verklaard dat hij de schrijver van het borderel niet was, de krijgsraad moeilijk een andere beslissing kon nemen. Men kan dit erkennen, al houdt men het voor mogelijk dat drie andere deskundigen tot een andere conclusie gekomen zouden zijn. Maar wat te zeggen van de hartelijkheid, waarmee de voorzitter, generaal de Luxer, den vrijgesprokene de handen drukte en de aandoenlijke eenstemmigheid, waarmee de leden van den krijgsraad dit voorbeeld volgden? Esterhazy bleef — al zondert men den „uhlanen-brief" uit — dan toch de schrijver der brieven aan mad. de Boulancy, waarin schandelijke woorden tegen het leger, Frankrijk en zijn kameraden voorkwamen. Hij bleef *ce personnage louche*, wiens gangen in het duister liepen, hetzij langs speelholen en geheime brievenbureau's, hetzij langs de huizen van woekeraars en betaalde minnaressen. Die hartelijkheid van zijn rechters was een betooging van den ergerlijksten aard en hoogstwaarschijnlijk allerminst spontaan.

Ook deze man schijnt nu van het tooneel verdwenen. Hij heeft onbegrijpelijke ovaties gehad; hij heeft tegen zijn „belasteraars" vreeselijke bedreigingen geuit, maar nu is hij stil en het zou mij verbazen als hij uit eigen beweging nog iets van zich liet hooren.

Ik wees er in mijn vorig overzicht op dat de zaak er voor Dreyfus en zijn ongelukkige vrouw niet beter was gaan uitzien. Veel sterker gold dit nog na afloop van het Esterhazy-proces. Immers nu scheen de beweging of mislukt te zijn of weer van voren af aan begonnen te moeten worden. De wettelijke middelen om tot een revisie van het proces te komen, waren niet aanwezig; en zolang de regeering zich kon vasthouden aan de wet, stond zij sterker dan ooit.